

Fframwaith Cymhwysedd: Sgiliau a Rhinweddau ar gyfer Gofalwyr Maeth Perthynas yng Nghymru

Nodyn ar iaith: Deall y term 'gofalwr maeth perthynas'

Er mwyn cysondeb ac eglurder, rydym yn defnyddio 'Gofalwr Maeth Perthynas' drwy gydol y ddogfen hon. Yng Nghymru, efallai y byddwch hefyd yn clywed y termau 'Gofalwr Maeth Personau Cysylltiedig' neu 'Gofalwr Maeth Teulu a Ffrindiau'. Er bod y geiriad yn amrywio, maen nhw i gyd yn golygu'r un peth.

Mae'r holl dermau hyn yn cyfeirio at berson sy'n hysbys i'r plentyn (neu'r grŵp brodyr a chwiorydd) - gallai hyn fod yn berthynas, ffrind i'r teulu, neu rywun arall sydd â chysylltiad â'r plentyn (neu grŵp brodyr a chwiorydd) - ac sydd wedi'i asesu'n ffurfiol a'i gymeradwyo fel gofalwr maeth i ofalu yn benodol am y plentyn hwnnw (neu'r grŵp brodyr a chwiorydd) fel rhan o drefniant gofal sy'n cael ei oruchwyllo gan yr awdurdod lleol.

Mae'r gwahaniaethau mewn terminoleg yn adlewyrchu amrywiadau mewn arferion lleol, ond nid ydynt yn adlewyrchu unrhyw wahaniaeth mewn statws, rôl, neu gyfrifoldebau.

Arweiniad

Mae'r sgiliau a'r rhinweddau ar gyfer gofalwyr maeth perthynas yng Nghymru wedi'u cynllunio fel canllaw i helpu gwasanaethau maethu i wneud argymhellion addasrwydd a deall lle gallai fod angen cymorth ar ofalwyr maeth perthynas presennol neu ddarpar berthynas. Maent yn tynnu sylw at yr hyn sy'n bwysig yn rôl gofalwr maeth perthynas yng Nghymru, ond nid ydynt yn rhestr wirio ar gyfer penderfyniadau cymeradwyo ac ni ddylid eu defnyddio ar wahân i ffactorau eraill sy'n cyfrannu at wneud penderfyniadau.

Efallai y bydd angen cymorth parhaus ar rai gofalwyr maeth perthynas i adeiladu eu hyder a'u gallu mewn rhai meysydd fel y gallant ddarparu'r gofal gorau i'r plentyn. Dylai'r gwasanaeth maethu a gweithiwr cymdeithasol y plentyn weithio gyda'r gofalwr maeth perthynas i nodi unrhyw feysydd lle mae angen cymorth a chytuno ar y ffordd orau o ddarparu'r cymorth hwnnw.

Os yw'r gwasanaeth maethu yn defnyddio **Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas AFKA Cymru**, mae'r sgiliau a'r rhinweddau yn cysylltu'n uniongyrchol ag adrannau penodol o'r cynllun hwnnw, gan ei gwneud hi'n haws gweld sut y gellir rhoi cymorth ar waith.

Gellir defnyddio'r matrices tystiolaeth i ddangos lle mae pob un o'r sgiliau a'r rhinweddau wedi'u dangos yn yr adroddiad asesu neu adolygiad a/neu'r cynllun cymorth. Dylid defnyddio'r matrices tystiolaeth bob amser ar y cyd â'r fframwaith cymhwysedd llawn.

Os oes pryderon sylweddol ynghylch gallu gofalwr maeth perthynas presennol neu gofalwr maeth posibl i ddatblygu neu gynnal y sgiliau a'r rhinweddau hyn, ac na fyddai cynllun cymorth yn ddigon i'w helpu i wneud hynny, gall hyn fod yn ffactor wrth benderfynu peidio ag argymhell eu cymeradwyaeth neu gymeradwyaeth barhaus fel gofalwr maeth.

Dylid helpu pob gofalwr maeth perthynas presennol a phosibl i ddeall sut mae argymhellion cymeradwyo yn effeithio ar y cynllun gofal ar gyfer y plentyn y maent yn gofalu amdano neu'n meddwl am ofalu amdano. Os oes angen, dylid rhannu gwybodaeth am y Mekanwaith Adolygu Annibynnol yng Nghymru cyn gynted â phosibl, gan gynnwys cyfeirio gofalwyr maeth perthynas presennol a phosibl i dudalen we IRM: [Adre IRM Cymru](#)

Mae'r fframwaith cymhwysedd wedi'i lywio gan:

- Y Siarter Rhianta Corfforaethol – Addewid o Gymru
- Cod Ymarfer Gwasanaethau Maethu Awdurdodau Lleol 2019
- Rheoliadau Paneli Maethu (Sefydlu a Swyddogaethau) (Cymru) 2018
- Rheoliadau Cynllunio Gofal, Lleoliad a Chyd-prawf (Cymru) 2015
- Diogelu Plant sy'n byw gyda Gofalwyr Maeth, Mabwysiadwyr a Gwarcheidwaid Arbennig: Dysgu o adolygiadau achosion 2007–2019, Hedy Cleaver a Wendy Rose, Coram BAAF, 2020
- Canllaw Arfer Da Maethu Cymru ar gyfer Asesu a Chefnogi Personau Cysylltiedig Gofalwyr Maeth, AFKA Cymru 2025

Fframwaith Cymhwysedd:

Sgiliau a rhinweddau gofalwyr maeth perthynas yng Nghymru

1. Gofalu am y Plentyn (plant)

1.1 Darparu gofal da

Mae angen i chi allu rhoi gofal da i'r plentyn sy'n helpu i amddiffyn a hyrwyddo ei ddiogelwch a'i les yn unol â chynllun gofal a chymorth y plentyn. Mae hyn yn cynnwys eu cefnogi i gyrraedd eu potensial ym mhob maes o'u bywyd sy'n cynnwys diwallu eu hanghenion emosiynol, meddyliol, corfforol, iechyd, addysgol, hamdden, cymdeithasol, hunaniaeth, diwylliannol, crefyddol, cymdeithasol neu ysbrydol. Dylai'r plentyn rydych chi'n gofalu amdano deimlo gymaint yn rhan o'ch teulu ag unrhyw blant eraill yn y cartref a dylech allu eu helpu i deimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi am bwy ydyn nhw.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthnasau: 2 a 3

1.2 Deall dymuniadau a theimladau'r plentyn a blaenoriaethu ei anghenion

Mae angen i chi ddeall sut mae'r plentyn yn teimlo mewn perthynas â pham ei fod wedi derbyn gofal ac mae ganddynt empathi neu'r gallu i weld pethau o'u safbwynt nhw. Dylech allu gwrandao ar ddymuniadau a theimladau'r plentyn ac ystyried y rhain pan fyddwch chi'n gofalu amdanynt. Pan fo angen, bydd yn rhaid i chi allu rhoi anghenion y plentyn o flaen unrhyw gymorth rydych chi'n ei roi i'w rhieni neu oedolion eraill yn y teulu.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.3; 3.5; 3.6; 3.8; 5.1; 5.2

1.3 Helpu gyda gwahanu, colli a/neu drawma

Efallai y bydd plant wedi profi pethau anodd sy'n effeithio ar sut maen nhw'n deall eu meddyliau a'u teimladau eu hunain, pobl eraill a sut maen nhw'n deall y byd o'u cwrpas. Dylech allu deall sut y gall unrhyw brofiadau anodd effeithio ar ymddygiad y plentyn, nawr ac yn y dyfodol. Dylech allu gofalu amdanynt mewn ffordd sy'n eu helpu i deimlo'n ddiogel, darparu amgylchedd teuluol sefydlog a fydd yn

hyrwyddo atachiadau diogel i'r plentyn. Mae hyn yn cynnwys dilyn cynllun gofalu a chymorth y plentyn, dilyn cyngor a roddwyd gan y tîm sy'n gweithio gyda'r plentyn a gofyn am gyngor pan fo angen.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthnasau: 2 a 3

1.4 Gweithio gyda theulu'r plentyn

Mae angen i chi allu gweithio gyda phobl sy'n bwysig i'r plentyn yn unol â chynllun gofal a chymorth y plentyn. Gallai hyn fod yn rhieni'r plentyn, perthnasau eraill, neu ofalwyr maeth eraill. Mae hyn yn cynnwys cefnogi amser teulu (cyswllt) pan mae'n rhan o gynllun gofal a chymorth y plentyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 5 a 6

1.5 Gosod ffiniau ac ymateb i ymddygiad

Mae angen i chi allu gosod rheolau a therfynau clir ar gyfer y plentyn mewn ffordd deg sy'n cyfrif am ei anghenion datblygiadol. Rhaid i chi allu arwain eu hymddygiad heb ddefnyddio cosb gorfforol na thriniaeth llym. Rhaid i unrhyw reolaeth ymddygiad a ddefnyddiwyd ddilyn polisiau eich gwasanaeth maethu.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3.3; 3.4

1.6 Deall datblygiad y plentyn

Mae angen i chi ddeall oedran a chyfnod datblygiad y plentyn. Mae angen i chi allu gwrandao ar y plentyn a siarad â nhw mewn ffordd sy'n cyd-fynd â'u hoedran a'u lefel o ddealltwriaeth wrth iddynt dyfu.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3.3; 3.4

1.7 Paratoi ar gyfer bod yn oedolion

Mae angen i chi allu helpu'r plentyn i ddysgu'r sgiliau sydd eu hangen arnynt i ddod yn annibynnol ac yn barod ar gyfer bywyd oedolyn. Mae'r sgiliau hyn yn cael eu datblygu trwy gydol bywyd plentyn, yn unol â'u hoedran a'u cyfnod datblygu a dylent eu cefnogi i gyrraedd eu potensial a bod yn barod ar gyfer y dyfodol.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3.3; 3.4

2. Darparu amgylchedd diogel a gofalgar

2.1 Cadw'r plentyn yn ddiogel

Mae angen i chi ddarparu cartref lle mae'r plentyn yn ddiogel ac yn teimlo'n ddiogel a lle mae'n cael ei amddiffyn rhag niwed neu gamdriniaeth. Efallai y bydd angen cymorth ychwanegol ar blant sy'n tyfu mewn gofal maeth yn y maes hwn os yw eu profiadau yn y gorffennol wedi golygu eu bod yn ei chael hi'n anoddach deall risg a diogelwch, efallai y gofynnir i chi ofalu amdanynt mewn ffordd sy'n eu helpu i deimlo'n ddiogel.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 2 & 3.3; 3.4

2.2 Deall bregusrwydd

Dylech fod yn ymwybodol o unrhyw risgiau neu wendidau arbennig y gallai'r plentyn eu hwynebu oherwydd pethau fel anabledd, hil, hunaniaeth rhywedd, cyfeiriadedd rhywiol, neu brofiad gofal a gallu eu helpu i oresgyn, rheoli neu leihau unrhyw risgiau, gwendidau neu stigma cysylltiedig yn dibynnu ar eu hanghenion unigol.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3.3; 3.4

2.3 Dysgu'r plentyn i gadw'n ddiogel

Mae pob plentyn angen eu oedolion i'w helpu i ddeall sut i adnabod sefyllfaoedd peryglus neu niweidiol a sut i gael mynediad at gymorth a chymorth os ydynt yn teimlo'n anniogel. Efallai y bydd angen cymorth ychwanegol ar blant sy'n tyfu mewn gofal maeth yn y maes hwn os yw eu profiadau yn y gorffennol wedi golygu eu bod yn ei chael hi'n anoddach deall risg a diogelwch. Dylech allu cefnogi'r plentyn gyda'u dealltwriaeth wrth iddynt dyfu mewn ffordd sy'n cyfrif am eu hanghenion a'u profiadau.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3.3; 3.4

2.4 Deall risgiau teulu

Mae angen i chi ddeall unrhyw risgiau sy'n gysylltiedig â theulu'r plentyn a gallu eu hamddiffyn rhag y risgiau hyn trwy ddilyn y cynllun gofal a gweithio gyda'r gweithwyr proffesiynol sy'n gysylltiedig â chynllun y plentyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3.3; 3.4; 3.5; 3.6; 3.7; 3.8

2.5 Ymdrin â phwysau

Os ydych chi'n teimlo pwysau gan aelodau o'r teulu neu eraill i fynd yn groes i gynllun gofal a chymorth y plentyn, mae angen i chi allu ceisio cymorth a chefnogaeth gan eich gwasanaeth maethu a/neu weithiwr cymdeithasol y plentyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.5; 3.6; 3.8;

3. Gweithio fel Rhan o Dîm

3.1 Gweithio gyda gweithwyr proffesiynol

Mae angen i chi allu gweithio'n dda gyda gweithwyr cymdeithasol ac ymarferwyr eraill i gefnogi'r plentyn a gwneud cynlluniau ar eu cyfer. Gall hyn gynnwys mynychu cyfarfodydd, bod ar gael ar gyfer ymweliadau, cadw at bolisiau eich gwasanaeth maethu a sicrhau bod y plentyn rydych chi'n gofalu amdano yn gallu cwrdd â'r ymarferwyr sy'n gweithio gyda nhw a all gynnwys eu gweithiwr cymdeithasol, eiriolwr, ymwelydd annibynnol a gwarcheidwad plant.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.1; 3.8

3.2 Deall eich rôl

Mae angen i chi ddeall pa benderfyniadau y caniateir i chi eu gwneud ar gyfer y plentyn a'r penderfyniadau hynny y mae angen eu gwneud gan weithiwr cymdeithasol y plentyn. Os oes gennych gytundeb awdurdod dirprwyedig, rhaid i chi allu dilyn hyn. Rhaid i chi ddilyn gofynion y Cytundeb Gofal Maeth sydd gennych gyda'ch gwasanaeth maethu.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.1; 3.8; 6

3.3 Cyfathrebu da

Mae angen i chi allu rhannu gwybodaeth yn glir a gwrando'n ofalus ar eraill er budd y plentyn. Mae hyn yn sicrhau y gall pawb weithio gyda'i gilydd i ddiwallu anghenion y plentyn a'ch cefnogi chi a'ch cartref i ddarparu amgylchedd diogel a gofalgarn i'r plentyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.1; 3.8

3.4 Cadw gwybodaeth yn breifat:

Rhaid i chi allu cadw gwybodaeth bersonol am y plentyn a'i deulu yn breifat a dilyn y canllawiau a'r polisiau y mae eich gwasanaeth maethu yn eu rhoi i chi mewn perthynas â hyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.1; 3.8

4. Eich lles, eich cefnogaeth a'ch datblygiad

4.1 Deall sut mae maethu yn effeithio arnoch chi

Mae angen i chi allu meddwl am sut mae eich profiadau bywyd eich hun yn effeithio arnoch chi, eich teulu a'ch rôl fel gofalwr maeth. Gall profiadau'r gorffennol wneud rhai rhannau o faethu yn heriol, enghraifft fyddai ymddygiad plentyn sy'n sbarduno atgof o blentyndod gofalwr maeth ei hun sy'n ei gwneud hi'n anodd iddynt ymateb i'r ymddygiad mewn ffordd dawel. Mae'n bwysig eich bod chi'n gallu deall yr effaith y gall maethu ei chael arnoch chi a'ch teulu ac y gallwch siarad am yr effaith gyda'ch gwasanaeth maethu fel y gallant eich cefnogi.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.1; 3.3; 3.4; 3.7; 3.9; 3.10; 4; 5; 6; 7

4.2 Defnyddio cymorth cymunedol

Mae angen i chi allu defnyddio ffynonellau cymorth ac adnoddau eraill yn eich cymuned a'ch ardal leol os oes angen i gefnogi'r plentyn a diwallu unrhyw anghenion penodol a nodwyd yng nghynllun y plentyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 2; 3.1; 3.3; 7; 8

4.3 Dysgu a datblygiad

Dylech allu defnyddio cyfleoedd i ddatblygu gwybodaeth neu sgiliau a fyddai'n eich helpu i ddiwallu anghenion y plentyn neu i baratoi ar gyfer diwallu ei anghenion wrth iddynt dyfu. Mae hyn yn cael ei hyrwyddo trwy Fframwaith Maethu Cenedlaethol Dysgu a Datblygu

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.1; 3.3; 3.4; 3.7; 3.8

4.4 Rheoli straen a chynnal perthynas

Mae angen i chi allu parhau i ofalu am y plentyn a diwallu ei anghenion trwy gyfnodau o her neu straen yn eich bywyd eich hun. Mae hyn yn cynnwys cynnal perthynas â'r plentyn, unrhyw bobl bwysig ym mywyd y plentyn, y gwasanaeth maethu ac unrhyw weithwyr eraill sy'n ymwneud â diwallu anghenion y plentyn.

Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.2; 3.11; 7

Fframwaith Cymhwysedd Tystiolaeth Matrix: Sgiliau a Rhinweddau ar gyfer Gofalwyr Maeth Perthynas yng Nghymru		LL/C/H*	Ble:
1. Gofalu am y plentyn			
1.1	Darparu gofal da <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas: 2 a 3</i>		
1.2	Deall dymuniadau a theimladau'r plentyn a blaenoriaethu eu hanghenion <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas: 3.3; 3.5; 3.6; 3.8; 5.1; 5.2</i>		
1.3	Helpu gyda gwahanu, colli a/neu drawma <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 2 a 3</i>		
1.4	Gweithio gyda theulu'r plentyn <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 5 a 6</i>		
1.5	Gosod ffiniau ac ymateb i ymddygiad <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4</i>		
1.6	Deall datblygiad plant <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4</i>		
1.7	Paratoi ar gyfer bod yn oedolyn <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4</i>		
2. Darparu amgylchedd diogel a gofalgarg:			
2.1	Cadw'r plentyn yn ddiogel <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4</i>		
2.2	Deall bregusrwydd <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4</i>		
2.3	Dysgu'r plentyn i gadw'n ddiogel <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4</i>		
2.4	Deall risgiau teuluol <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth Gofalwyr Perthynas : 2 a 3.3; 3.4; 3.5; 3.6; 3.7; 3.8</i>		
2.5	Trin pwysau <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.5; 3.6; 3.8</i>		
3. Gweithio fel rhan o dîm:			
3.1	Gweithio gyda gweithwyr proffesiynol <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.1; 3.8</i>		
3.2	Deall eich rôl <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.1; 3.8; 6</i>		
3.3	Cyfathrebu da <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.1; 3.8</i>		
3.4	Cadw gwybodaeth yn breifat <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.1; 3.8</i>		
4. Eich lles, eich cefnogaeth a'ch datblygiad:			
4.1	Deall sut mae maethu yn effeithio arnoch chi <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.1; 3.3; 3.4; 3.7; 3.9; 3.10; 4; 5; 6; 7</i>		
4.2	Defnyddio cymorth cymunedol <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 2; 3.1; 3.3; 7; 8</i>		
4.3	Dysgu a datblygu <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.1; 3.3; 3.4; 3.7; 3.8</i>		
4.4	Rheoli straen a chynnal perthynas <i>Adran(nau) perthnasol o'r Cynllun Cymorth i Ofalwyr Perthynas : 3.2; 3.11; 7</i>		

© AFKA Cymru, 2025

* Allwedd: LL = yn llawn; C = Angen cefnogaeth; H – Heb ei dystiolaeth neu na ellir ei fodloni